

קבצי הערות התמימים ואנ"ש בלקו"ש חלק י"ח שיחה ב' לפרשת מסעי

עיין קובץ פלפולים וביאורים חוברת יו"ד (תשד"מ).

קובץ עיונים והערות תל אביב (חזון אליהו) – א.

קובץ הערות התמימים ואנ"ש ברינוא גליון יב (תשל"ז)

ה. בליקוט מסעי תשל"ו ס"ז: "און כאטש אז דער פסוק רעדט וועגע
כלי שרת און דער מהרש"א זאגט אז לפי"ז איז דאס ניט קיין לשון
ציווי נאר ירמי' מתנבא שכן יהי' עיי"ש, ולכאו' צ"ע דהמהרש"א
לא נקט הכי וז"ל: "אבל השתא דמשמע לי' דקאי אבני הגלות ליכא
לפרושי שמתנבא שכן יהיו דא"כ אין הנבואה אמת דהא חזינן שכמה
וכמה דסליקו מבבל לא"י, אלא שהוא לשון ציווי. והנך דסליקו
עוברים בעשה".

הה' ישראל גאלדשטיין
תות"ל – ברונא

קובץ הנ"ל גליון יג

ז. בגליון ב' (י"ב) מקשה הת' י.ג. עמ"ש בלקו"ש מסעי תשל"ו ס"ו
"און כאטש אז דער פסוק רעדט וועגען כלי שרת און דער מהרש"א זאגט
אז לפי"ז איז דאס ניט קיין לשון ציווי נאר ירמי' מתנבא שכן יהי' "
(ע"כ מהשיחה). ולכאו' צ"ע דהמהרש"א לא נקט הכי וז"ל: אבל השתא
דמשמע לי' דקאי אבני הגלות ליכא לפרושי שמתנבא שכן יהי' דא"כ
אין הנבואה אמת דהא חזינן שכמה וכמה דסליקו מבבל לא"י אלא שהוא
לשון ציווי דהנך דסליקו עוברים בעשה עכ"ל.

ונראה ששאלתו הוא בשתיים א) בהשיחה כתוב שהפסוק מדבר בכלי
שרת ובמהרש"א כתוב שהפסוק מדבר על בני גלות. ב) בהשיחה כתוב שזה
נאמר בתור נבואה ובמהרש"א כתוב שזה נאמר בתור ציווי הרי שהמהרש"א
לא נקט הכי.

אבל האמת היא שבהשיחה לא מובא ראי' מהמרש"א שהפסוק מדבר-
שהרי זה גמרא מפורשת (שם) - אלא שאם הפסוק מדבר בכלי שרת אז זה
לא "לשון ציווי" רק "ירמי' מתנבא שכן יהי'", וזה כתוב מפורש
בהמרש"א וז"ל "ודאי למאי דמוקי לי' בכלי שרת ע"כ אותו לשון
ציווי דלאו בידם הוה אלא ירמי' מתנבא שכן יהי' אבל השתא דמשמע
לי' דקאי אבני גלות ליכא לפרושי שמתנבא שכן יהי' ... אלא שהוא
לשון ציווי והנך דסליקו עוברי' בעשה" עכ"ל. הרי כתוב מפורש
במרש"א שאם הפסוק מדבר בכלי שרת הוי לשון נבואה.

וגם המרש"א גופא - הקטע שהת' הנ"ל ציטט מדבר על ההוה אמינא
של הגמרא "השתא דמשמע לי' דקאי אבני גלות" אבל הגמרא דחה את זה
"ורבי זירא ההוא בכלי שרת ורב יהודה כתיב קרא אחרינא השבעתי
אחכם בנות ירושלים כו'", וע"ז כותב המרש"א "למאי דמוקי לה
בכלי שרת ע"כ אינו לשון ציווי". ומובן בפשטות שמ"ש בהשיחה
הוא כמו"ש בגמרא ובמרש"א.

הרב יוסף אברהם - משפיע
תת"ל - לוד

קובץ הערות התמימים ואנ"ש ירושלים עיר העתיקה גליון טז (תשל"ז)

ו. בלקו"ש מסעי תשל"ו סעיף יו"ד כתב שבן בבל - שאסור לו לעלות לא"י -
מ"מ באם עולה לא"י ללמוד תורה מותר. ובהערה 60 שגם כדי ללמד תורה
מותר, שאם ללמוד תורה מותר כ"ש ללמד. "ואף שבהיתר יציאה מא"י כתב
הרמב"ם רק "ללמוד תורה" י"ל... שבזה שמלמדה נתוסף גם אצלו ע"ד
מתלמידי יותר מכולם כו"י".

ושאלנו בגליון טו הערה יא למה כותב "ע"ד מתלמידי יותר מכולם", הרי
היינו הך ממש ולא רק "על דרך"?

והביאור בזה פשוט: לא אצל אחד מתוסף ע"י תלמידיו יותר ממה שלמד
מרבותיו וע"י חביריו - "יותר מכולם". אבל בכל אחד, יהי' מי שיהי',
מוסיפים לו תלמידיו על מה שהי' יכול להגיע בעצמו בלי תלמידים.

ולכן כשמעתיק לשון ר' חנינא (תענית ז, א) "ומתלמידי יותר מכולם" -
מוסיף "ע"ד" כי בנוגע לכאו"א נקוט מיהא פלגא בידיך שכשמלמדה
לתלמידים מתוסף (גם) אצלו, וכמה מתוסף - זה תלוי בהרב ובתלמידים כו'.

הת' יהודה לייב איידעלקאפף
"תורת אמת" בביהכנ"ס "צמח צדק"
ירושלים העתיקה ת"ו בין החומות.

קובץ הערות וביאורים אהלי תורה גליון רצד (תשמ"ה)

ג. בלקו"ש חל"ח פרשת מסעי (ב) הובא מקור לדברי הרמב"ם
"כשם שאסור לצאת מהארץ לחו"ל כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות
שנאמר בבבלה יובאו ושמה יהיו" ומקורו מהגמ' כתובות ממילרא
דר"י, ומבואר מדברי הרמב"ם דיסוד האיסור לצאת מבבל נודע
מגזה"כ, דקרא אמר בבבלה וכו' ושמה יהיו, וכפי שנתבאר שם
בהשיחה לאח"ז, שהוא לא כדעת רש"י דסב"ל שהאיסור הוא בגלל
שבבבל יש ישיבות המלביצות תורה תמיד,

והוקשה ע"ז שם בהשיחה וז"ל - "ס'איז לכאורה א סתירה
אין דברי הרמב"ם גופא, פון התחלת הדין "כשם שאסור לצאת
מהארץ לחו"ל כך אסור לצאת מבבל וכו'" איז משמע אז דער
איסור יציאה מבבל איז מצד הסברא מצד דער זעלבער סברא
וואס "אסור לצאת מא"י" דערנאך איז מסלים שנאמר "בבלה
יובאו" ד.ה. אז דער איסור איז ניט מצד הסברא (כשם - כך)
נאר מצד דעם פסוק, וואס ער האט קיין שייכות ניט צו דער
יציאה מא"י לחו"ל", עכ"ל הק'.

ולכאורה בנוסף על הקושי' הזו הוי לי' לאקשוויי טפי
דהנה מהמשך הגמ' שם בכתובות מוכח דלא כהרמב"ם, דהגמ'
מילתי את רבה ור"י בהמשך למה שאמרה לפני"כ בשם ר"י, דהם
ס"ל דאסור לצאת אפילו מפומבדיתא לבי כובי, ומשמע דהא
דאסור לצאת הוא מפני העדפת מקום תורה אחד, דהרי סו"ס
יש מקום תורה בפומפדיתא ולשם מה צריך ליצא לכובי, ואי נימא
בשיטת הרמב"ם דלפי הגזה"כ בבבלה יובאו דאסור לצאת מבבל,
א"כ מה מביאה הגמ' את רבה ור"י כהמשך לדברי ר"י, הא שני
הערים הם בבבל גופא ובכה"ג ליכא כלל איסור (אי לאו מהטעם

של רש"י שיש ישיבות המרביצות תורה תמיד וכנ"ל)

והנה בהנסמן שם בהערה 25 ובהרה 21 הוקשה דהרי תוס' בכתובות קיא, א. בד"ה "בבלה" הקשה וז"ל: "אע"ג דהאי קרא בגלות ראשון כתיב וי"ל דבגלות שני נמי קפיד קרא", ותמה הפנ"י (בהנסמן שם) מה ענין בכל לגלות שני שכלל לא הוגלו לשם,

ואפש"ל בהקדם הביאור מש"כ הרמב"ם דין זה ד"כשם שאסור לצאת מהארץ לחו"ל כך וכו' בהמשך ולאחר הדין שכל היוצא מהארץ לחו"ל דומה כמי שאין לו אלוה, והרי עצם האיסור שאסור לצאת מהארץ לחו"ל כבר נכתב ברמב"ם בה"ט לפנ"כ, וכאן ה"ב לא כתב אלא הפלגת ומעלת א"י דכל היוצא מא"י לחו"ל דומה כמי שאין לו אלוה,

והרי חזינן להדיא דהרשב"ם והרמב"ן בה"ט כתבו טעמים לאיסור היציאה מהארץ לחו"ל ולא כתבו הטעם המוזכר כאן דדומה למי שאין לו אלוה, ומוכח בפשוט דזה דכ' הרמב"ם דומה למי שאין לו אלוה אינו טעם לאיסור היציאה מא"י אלא חסרון ואי מעלה, וגם הרמב"ם חילק את הדברים, וס"ל שזה לא איסור (הא דאין לו אלוה - וכפירשב"ם הנ"ל) דאל"כ ה"י מכניס מימרא זאת בה"ט היכא דכתיבא להדיא איסור היציאה מהארץ, וחזינן דהרמב"ם האריך בחשיבות א"י עד הלכה י"ב, ונמצא שדבריו בה"ב אינו איסור ממש, א"כ איסור היציאה מכבל שהוא איסור ממש כמפורש בגמ' כתובות שעובר בעשה אינו ענין להלכה זו אלא להלכה ט', ומה טעם תלה הרמב"ם את דין בכל כשם שאסור כך כו' בהלכה זו דווקא שלא שייכת לדיני האיסור כלל וכפי שנתב"ל.

ולבאר היציען של הדברים נראה בהקדים דהרמב"ן הידועים שהביא התוספתא וכ' וז"ל "כי עיקר כל המצות ליושבים בארץ ה' ומשום האי טעמא שקולה ישיבת א"י כנגד כל המצות" ומבואר דלא בעי' סתם להיות בא"י, אלא דשייכותו לא"י ע"י ישיבתה בה היא המביאה לקיום המצות התלויות בארץ.

ובסגנון אחר: - ישיבת א"י פועלת שינוי בעצם מציאות הארץ דביושב בארץ יש מציאות חדשה של קיום מצות התלויות בארץ, ומפורש הדבר באבנ"ז או"ח סשי"ד לענין ערבות שחלה רק בביאתם לארץ, והיינו שא"י מצרפתם להיות כאחד עד כדי כך דלפי זה ביאר דליושבי א"י יש דין "קהל" משא"כ בחו"ל שאינו מקומם אין דין צירוף וכ"ז הוא לא בגלל מצות ישוב א"י אלא בגלל שא"י מקומם (וכפי שנת' בפנים בהשיחה א"ז מצד קדושתה או בחירתה ואכ"מ) וע"ז כתב הרמב"ם דה"ה כבבל דחל האי דינא שהיא מעכשיו מקומם של ישראל וכפי דאילתי הגמ'

בפסחים פז, ב. "לא הגלה הקב"ה את ישראל לבבל אלא מפני שקרוב לשונם ללשון התורה" ומחמת דמיון הלשון הוי מקומם של ישראל, וממילא מיושב שפיר דברי הירושלמי ברכות פ"ד מ"א למה נקרא שמה שנער שמנוערין מן המצוות דלכאורה מדוע שנער שייכת לבבל מפני שהיא פטורה מהמצוות התלויות בארץ הרי בכל חו"ל אין את המצוות התלויות בארץ ומדוע רק בבל נקרא שמה שנער, אבל לפי"ד מיושב וביותר, דלפכהנ"ל יש שייכות גלוי' בין בבל לא"י מחמת שזה מקומם של ישראל וכנ"ל א"כ סד"א שמכיון שיש ביניהם שייכות א"כ נחייב בבבל את קיום המצוות התלויות בארץ ע"ז באה ההדגשה שבבל (בדוקא - להיותה דומה לא"י ועכ"פ) נקרא שמה שנער שמנוערת מהמצוות התלויות בארץ.

נמצא עד עתה דקרא דכבלה יובאו הוא מדגיש את שייכות בבל לא"י מחמת שזהו מקומם של ישראל (ושמה יהיו...), ולפי"ז מובן היטב התמלי' שהקשינו בדברי הרמב"ם מה ענין איסור היציאה מבבל למה שכ' לפני"ז כל היוצא בהארץ דומה למי שאין לו אלוהדה"ז לא איסור, משא"כ היציאה מבבל היא אסור וזהו צריך להקדים איסור זה של היציאה מבבל להלכה ט', אבל עפ"כנהנ"ל א"ש דצירפם בחדא מחתא, מכיון שכתוכן כל ההלכה הזו מודגש שארץ ישראל היא מקומן של ישראל ומי שיוצא מא"י שהוא מקומו וע"י א"י יש לו דין קהל להיות שא"י מצרפתן ולכן כל היוצא מא"י כמי שאין לו אלוה דלא מיקרי קהל כיון שפרש מעם ישראל, ולאח"ז ממשיך כשם שאסור לצאת מבבל מכיון שזהו מקומן של ישראל בדיוק כמו א"י (ויומתק ביותר להמתבאר בהשיחה שבבל זהו מקומן של ישראל ככפנים בהשיחה, שזהו מקום הגלות ויעוי"ש בהערה 27 ו 20 דגם לדעת הרמב"ם ס"ל כרש"י דהרי לאפוש במחלוקת לא אפשרנו דהקב"ה בחר בבבל כי זה מסוגל ללימוד התורה יותר מכל הארצות).

ועפי"ז יתורץ ובפשטות הא דתוס' ס"ל "דבגלות שני נמי

קפיד קרא"

דלכאורה אי"מ ה"ז ה"י בגלות ראשון ומה מישיך שייכא לגלות השני', רק עפי"ד אין יסוד האיסור של היציאה מבבל (שמה יהיו) בגלל שגלו לשם ואסור לשנות דעפי"ז יוקשה כנ"ל אלא שמכיון שהוגלינו לבבל חל ע"ז שם ודין ד"מקומן של ישראל" וכמו שמצינו שבא"י אסור לצאת מחמת שזה מקומן של ישראל ה"ה בבבל וממילא אין נפ"מ בין גלות ראשונה לשני', דאפ"י בגלות שני' מקרי מקומן של ישראל מהאי קרא ד"שם יהיו", ולכן כתב תוס' דבגלות שני' נמי קפיד קרא.

[וְלַהֲעִיר דְּכָל הַתִּירוּצִים וְהַמְסַתְעָף, דִּי־סוּד הַדְּמִיוֹן בֵּין כָּבֵל

וּא"י הוּא מִצַּד מְקוֹמָן שֶׁל א"י בֵּא לְאַחֲרֵי הַהֲנַחָה הַכִּי פְּשׁוּטָה, כְּפִי שֶׁנִּכְתַּב בְּפָנִים בְּהַשִּׁיחָה שֶׁזֶהוּ מִצַּד בְּחִירַת הַקַּב"ה בְּא"י וְלֹאֲחִי"ז

בבבל רק נוסף בכאן שעצם הבחירה והושפת בצ"ל בארצות אלו
פעלה "חפצה" אחרת בעצם הארץ והלינו דמיקרי מקומן של
ישראל לענין מצוות התלויות בארץ וכו' וכפי שנתבאר לעיל
בארוכה]

ולפי כל הנ"ל יתבאר הא דהוקשה בהשיחה דאיך כו"כ
אמוראים ותנאים עלו מבבל לא"י וכן הקשה הבכור שור חולין
דקל"ז: [הערה 27] ות"י שעלו לקיום המצוות התלויות בארץ
ואת עשה דאורייתא ודחי עשה דרבנן, ואינהו ס"ל קידשה
לשעתה קידשה לע"ל והו"ל דאורייתא ומשא"כ רב יהודא ס"ל
דלא קידשה ולא דחי, וצלה"ב מה ענין זה לדחיה, ובפרט שע"ז
גופא נאמר בכ"ז האיסור שלא לעלות, אכן להמתבאר האיסור
הוא מצד מקום ישראל שאסור לבטלו ואיננו ענין לעליה לא"י
אלא משום שבכה"ג בע"כ לעלות לא"י כמקום ישראל שיש ע"ז
איסור שבועה וע"ז כ' שפיר הבכור שור דמשום מצוות התלויות
בארץ שפיר יכול לעבור על איסור דרבנן של לצאת במקום
ישראל, ובכה"ג ליכא איסור שבועה, משא"כ לר"י דלא קידשה
לעת"ל א"א לעבור על האיסור של מקום ישראל ע"י מצוות
התלויות בארץ, ובע"כ משום מקום ישראל וע"ז הרי כנ"ל
איכא איסור שבועה ועדיין צ"ב ואכ"מ.

הנ"ל

טעם האיסור יציאה מא"י

הת' משה נתן הלוי פישער
שליח בישיבה

בלקו"ש חלק י"ח שיחה ב' לפרשת מסעי מביא דברי הרמב"ם בהלכות מלכים פ"ה הי"ב שכתב כשם שאסור לצאת מהארץ לחו"ל כך אסור לצאת מבבל לשאר הארצות שנאמר בבלה יובאו ושמה יהיו, וזה מיוסד על הגמ' בכתובות קי"א א"ר יהודה כל העולה מבבל לא"י עובר בעשה שנאמר בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם, א"ר יהודה אמר שמואל כשם שאסור לצאת מא"י לבבל כך אסור לצאת מבבל לשאר הארצות.

ומקשה כו"כ קושיות בהבנת הרמב"ם בגמרא וכמה שינויים ששינה מלשון הגמ', ע"ש. ומבאר (ס"ד ואילך) שיטת הרמב"ם, בהקדים שבאיסור היציאה מהארץ לחו"ל י"ל ב' טעמים (א) שזהו מצד הבחירה שבחר הקב"ה בא"י שזה יהי' מקום מושב בני"י, (ב) מצד קדושת הארץ. ושיטת הרמב"ם הוא שכאן מדובר מצד הענין הא', וענין זה שייך גם לגבי איסור יציאה מבבל בזמן הגלות,

כי כמו שהקב"ה בחר בא"י למקום מושב בני"י בשנים כתיקונן כך בחר בבבל למקום מושב בזמן הגלות, ולכן אסור לצאת משם בזה"ג.

ועפ"ז מבאר דיוק לשון הרמב"ם שכתב: כשם שאסור לצאת "מהארץ"... ולא כתב נ"א "ארץ ישראל" כלשון הגמרא, כי הלשון "ארץ ישראל" מדגיש ענין הקדושה שכארץ, והוא מדבר רק מצד ענין הבחירה כארץ למושב בני"י ולכן קוראה "ארץ" סתם. וכ' מהארץ "לחו"ל" ולא "לבבל" כלשון הגמ', דכיון שיסוד האיסור הוא מצד הבחירה בארץ הרי כל שאר הארצות שוין ואין חילוק בין בבל ושאר ארצות, (ולכאורה הכוונה שאם מדובר מצד קדושת הארץ, אפ"ל חילוקים בשאר ארצות שאחד יש לו יותר קדושה מהשני, לדוגמא בבל שיש בו ישיבות קדוש יותר משאר ארצות - כפירש"י בגמ' שם-, משא"כ מצד הבחירה, הרי מה שלא נבחר אינו שייך לכל הענין).

וממשיך הרמב"ם: כך אסור לצאת מבבל "לשאר הארצות" ולא לארץ ישראל, כי מצד הבחירה בבבל בזמן הגלות אין חילוק בין א"י ושאר הארצות שכולם אינם נבחרים בזמן זה. וממשיך "שנאמר בבבלה יובאו ושמה יהיו" ואינו מביא סיום הפסוק "עד יום פקדי אותם" המועתק בגמ', כי כדי להוכיח ענין זה שהקב"ה בחר בבבל בזה"ג מספיק חלק זה מהכתוב "בבלה יובאו ושמה יהיו", ומה שבגמ' כן מובא גם סיום הפסוק עד גו' כי שם מדובר לגבי עלי' מבבל לא"י, שזה מודגש ב"עד יום פקדי אותם" - לחזור לא"י, אבל עד אז לא יחזרו לא"י, משא"כ הרמב"ם שמדבר ביחס לכל הארצות, עכת"ד.

והנה לכאורה עפכ"ז צ"ל ששיטת הגמ' היא שאיסור היציאה מא"י, ועד"ז מבבל בזה"ג מיוסד על ענין הקדושה שבהם, ולא על ענין הבחירה שבהם, שלכן כתוב "לצאת מארץ ישראל" (שמדגיש הקדושה) ולא "מהארץ". ו"לבבל" ולא "לחו"ל", (כי מצד ענין הקדושה יש חילוק בין בבל ושאר ארצות, שבבל יותר קדוש מהם ולכן מחלק בבל מכולם, ומוכן במכ"ש שאם לבבל אסור כ"ש לשאר מקומות).

אבל מהשיחה מוכח ברור שהרמב"ם לומד את הגמ' כפי שיטתו, ע' בהערה 46 שנדחק לפרש דברי ר"י אמר שמואל שיתאימו עם הביאור בשיטת הרמב"ם, ועי' ג"כ בס"י שמתחיל שא"צ לומר שכל האמוראים שעלו מבבל לא"י חולקים על ר"י או ר"י אמר שמואל, וממשיך הביאור בזה מיוסד על שיטת הרמב"ם, ועפ"ז מבואר למה אינם חולקים על ר' יהודה, הרי שלמד גם בר' יהודה כפי הביאור בשיטת הרמב"ם.

ואולי יש לבאר (לחידודי עכ"פ) דברי הגמ' באו"א שעפ"ז יבואר שגם שיטת הגמ' היא שהאיסור יציאה מא"י או מבבל הוא מצד הבחירה שבהם. דהמימרא הראשונה בגמ' היא של ר' יהודה "כל העולה מבבל לא"י עובר בעשה שנאמר

בבלה יוכאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם", ונקודת דבריו היא שבזמן הגלות בחר הקב"ה שלא א"י תהי' מקום מושב בני"י אלא בבל כדמוכח מהפסוק בבלה גו' עד יום פקדי אותם, היינו שעד שנפקדין בגאולה וחזרה לא"י, אסורים הם להיות בא"י, ואולי כוונתו לומר שבאמת אין הדגשה שיהיו דוקא בבבל ולא בשאר ארצות, דבסתם מקומות מותר להם להיות, והאיסור הוא רק שבזמן הגלות לא יהיו בא"י, ולכן אומר דוקא מבבל לא"י, ומביא גם סיום הפסוק "עד יום פקדי אותם" שזה מדגיש בעיקר מה שאסור להם להיות בא"י עד זמן הפקידה (וכנ"ל מהשיחה).

וע"ז ממשיך במימרא השני', א"ר יהודה אמר שמואל כשם שאסור לצאת מא"י לבבל כך אסור לצאת מבבל לשאר הארצות, שהוא בא לומר שתוכן ענין הבחירה בבבל בזה"ג אינו רק ענין שלילי, שלא יהיו בא"י, אלא ענין חיובי שיהיו דוקא בבבל, וזהו מה שאומר כשם שאסור לצאת מא"י לבבל - בימים כתיקונם - ששם מוכן בפשטות שזהו מצד ענין חיובי שיש בא"י שלכן צ"ל בא"י דוקא, כך אסור לצאת מבבל לשאר הארצות שזהו ג"כ מצד ענין חיובי שהקב"ה בחר דוקא בבבל למקום מושב בני"י ולכן אסור לצאת משם לכל שאר הארצות ולא דוקא לא"י, (כלשון המימרא הראשונה כל העולה מבבל "לא"י").

ולפ"ז מבואר שאין ראי' מהלשון לצאת מא"י (ולא מהארץ) לבבל (ולא לחו"ל) שכוונתו שהאיסור הוא מצד הקדושה שיש בא"י ולא מצד הבחירה שבחר בה הקב"ה, כי זה שמבואר בהשיחה שאם מדברים על מעלת א"י רק מצד הבחירה בה להיות מקום מושב בני"י, לא מתאים הלשון "ארץ ישראל" שמדגיש הקדושה שבה, וגם לא מתאים לומר "לבבל" כי מצד הבחירה בא"י כל שאר הארצות שוין, כ"ז הוא כשהמדובר ביחס ובהשוואה למעלת א"י מצד קדושתה. אבל כאן בגמ' רוצים להדגיש שהאיסור יציאה מא"י, היא מצד ענין חיובי מסוים שיש בה ולא מצד ענין שלילי בלבד שאסור להיות בשאר מקומות, ושכ"ה גם בבבל בזמן הגלות שיש בה ענין חיובי, הרי אפילו אם הענין החיובי שבא"י שגורם איסור היציאה הוא רק הבחירה שבחר בה הקב"ה ולא קדושתה, מתאים לכתוב כאן לשונות כאלו שמבטאים ענין זה שבא"י יש ענין חיובי, ולכן כותב "מארץ ישראל", שיש בה ענין חיובי ששייכת לישראל (אף שכאן מדובר רק מצד שנבחר למושב בני"י, ולא מצד קדושתה) ו"לבבל" ולא סתם לחו"ל, כי כשכותבים לחו"ל אפשר להבין שזהו ענין שלילי שאסור להיות בחו"ל בכלל וזהו כל המעלה של א"י ולא שיש בא"י מצ"ע ענין חיובי שמחייב להיות שם, ולכן מדגיש "לבבל" שיש כאן ענין חיובי מיוחד בא"י שמצד ענין זה אסור להיות בבבל בעצם אפילו אם יש בה מעלות מסויימות כי אין זה מגיע להמעלה של א"י.

והרמב"ם שכותב רק ההלכה פסוקה פוסק כהמימרא הב' שאסור לצאת לשאר הארצות, וסיבת האיסור הוא מצד הבחירה בכבל, ולשונו הוא מהארץ לחו"ל, ולא מא"י לבבל, כי אי"ז המשך לשקו"ט קודמת בגמ' להדגיש החיובי כו', אלא הלכה פסוקה, וכשמדברים בכללות הרי אם מתכוונים לענין הבחירה ולא לענין הקדושה מתאים יותר הלשון מהארץ לחו"ל וכמשנ"ת בהשיחה. ומסיים שנאמר בכלה יובאו ושמה יהיו ולא "עד יום פקדי אותם" כי הוא פוסק כר"י אמר שמואל שלפי דבריו אין עיקר ההדגשה על "עד יום פקדי" שמזה אפ"ל שזהו ענין שלילי לא להיות בא"י אלא על עצם הענין שבכלה יובאו שזהו מקומם, ולפ"ז מיושב מה שמקשה בהשיחה בס"ב (א) דלמה עירב ב' המימרות, דבהמימרא השני' של ר"י אמר שמואל שאותו מעתיק הרמב"ם לא מוזכר הפסוק בכלה יובאו גו' והרמב"ם כן מזכירו. כי לפי הנ"ל הרי הכוונה של המימרא הב' - הוא לפרש פסוק זה, באופן אחר מהפירוש ששמע מהמימרא הא', ונמצא שאף שלא הוזכר פסוק זה בפירוש בהמימרא הב', אבל לזה נתכוון, ולכן מעתיקו הרמב"ם.

פירוש "בחירת" הקב"ה בא"י

הת' מרדכי משי זהב
תלמיד בישיבה

בלקו"ש חי"ח שיחה ב' לפ' מסעי כס"ה, מבאר שבכללות יש בארץ ישראל ב' ענינים שמייחדים אותה מכל הארצות. (א) מה שבחר בה הקב"ה. (ב) זה שהיא ארץ קדושה. ומביא לשון התנחומא בחר בארץ ישראל כו' ובחר לחלקו ישראל כו' אמר הקב"ה יבואו ישראל שבאו לחלקי וינחלו את הארץ שבאה לחלקי. ומבאר שזהו הענין הראשון שהמעלה של א"י הוא מזה שבחר בה הקב"ה.

אבל עדיין צ"ב מהו תוכן הענין ש"בחר" בה הקב"ה, לגבי איזה ענין בחר בה? ומהמשך השיחה שם (סוס"ה וס"ו) מבואר שהכוונה בזה היא שהקב"ה בחר בה שהיא תהי' מקום מושב לבנ"י בזמן שהם כתיקונן, ושלכן שייך ענין זה של בחירה גם לבבל, שבחר בה הקב"ה למקום מושב לבנ"י בזמן שאינן כתיקונן - זמן הגלות.

אבל לכאורה צ"ע איך להעמיס זה בלשון התנחומא הנ"ל. כי מלשונו משמע שענין ה"בחירה" בא"י, וזה שהקב"ה קבעו למקום מושב לבנ"י הם ב' ענינים, שמתחיל שהקב"ה בחר בא"י ובחר לחלקו ישראל, ואחרי זה מוסיף עוד ענין

שלכן אמר הקב"ה שמתאים שמקום מושב בני תהי' בא"י כי שניהם (ישראל וא"י) הם נבחרו הקב"ה. אבל גם לפני ענין זה שקבעו הקב"ה למקום מושב בני"י כבר הי' ענין של "בחירה" בא"י, ואבקש מקוראי הגליון להעיר בזה.

קובץ הנ"ל גליון מו

פירוש בחירת הקב"ה בא"י (גליון)

הת' דובער איידעלקאפף
תלמיד בישיבה

בגליון א' (מ"ב) הקשה הת' מ.מז. על הא דאיתא בלקוטי שיחות חלק י"ח שיחה ב' לפרשת מסעי שבארץ ישראל יש שני ענינים א) שבחר בה הקב"ה. ב) שהיא ארץ קדושה. ומביא שם לשון התנחומא: "בחר בארץ ישראל כו' ובחר לחלקו ישראל כו' אמר הקב"ה יבואו ישראל שבאו לחלקי וינחלו את הארץ שבאה לחלקי", ומבאר שם בשיחה שהתנחומא מדבר על הענין הראשון שבארץ ישראל. ומהשיחה שם בתחלת סעיף ו' משמע שתוכן הענין של בחירת הקב"ה בארץ ישראל, הוא, שיהיה מקום מושב לבני ישראל בזמנים כתיקונם.

והקשה הת' הנ"ל שצ"ע להעמיס זה בלשון התנחומא הנ"ל, כי מלשון התנחומא משמע שראשית כל בחר הקב"ה את ארץ ישראל, ואח"כ יש

ענין נוסף (שבחר גם בישראל לחלקו) ואמר שיבואו ישראל וינחלו את ארץ ישראל כי שניהם הם נבחרי הקב"ה, ולא משמע מלשון התנחומא שכל ענין הבחירה הוא שיהיה מושב בני ישראל בזמנים כתיקונם, ומשמע שהא שבחר הקב"ה בישראל, והא שהוא מושב בני ישראל, הם ענינים שונים, ע"ש.

ואולי י"ל הפירוש בזה שענין הבחירה בארץ ישראל הוא שיהיה מקום מושב למי שיבחר בו הקב"ה בעתיד, כשיהיה שנים כתיקונם, ומיד "כשברא העולם... בחר בארץ ישראל" ואז עוד לא היתה בחירת הקב"ה בעם ישראל, ולכן מצד עצם ענין בחירת הקב"ה בארץ ישראל אינה צריכה להיקרא דוקא בשם ארץ ישראל ויכולה להיקרא גם בשם ארץ כנען כמבואר שם בשיחה באות ה', וזהו הענין שמזכיר בתחילה בתנחומא, ואח"כ ממשיך בתנחומא שלאחר שבחר הקב"ה בעם ישראל אז אמר הקב"ה שלכן הם ינחלו את ארץ ישראל, כי כל ענין הבחירה בארץ ישראל היתה שמי שיבחר בו הקב"ה הוא ינחל את ארץ ישראל, ולכן מכיון שבחר עכשיו בישראל לכן הם ינחלו את הארץ.

אבל כמובן שמכיון שלבסוף בחר הקב"ה בעם ישראל לחלקו יצא שהבחירה בארץ ישראל היתה בשביל עם ישראל בשנים כתיקונם, וזה מה שאומר הרבי שם בס"ו, אבל כשמדברים בסדר הזמנים שע"ז מדבר שם בתנחומא, אז אומר שקודם כל מיד כשברא את העולם בחר הקב"ה בארץ ישראל, וכעבור שנים בזמן יציאת מצרים - מתן תורה בחר בעם ישראל, ואז אמר שהם ינחלו את הארץ.

קובץ הערות התמימים ואנ"ש כפר חב"ד גליון רכד

שיטת הרמב"ם בקדושת עולי מצרים

הת' בנציון לסקין

א.

המשנה בריש גיטין מביאה את דיני אמירת בפני נכתב ופני נחתם ע"י שליח המביא את הגט ממדינת הים, ולגבי גבולות א"י בענין זה כותבת המשנה: "ר' יהודה אומר: מרקם למזרח ורקם כמזרח (כחור"ל), מאשקלון לדרום ואשקלון כדרום, מעכו לצפון ועכו כצפון", דהיינו

שמרקם מזרחה מאשקלון דרומה ומעכו צפונה נחשב כחור"ל לענין זה
ששליח המביא גט משם – צ"ל בפ"נ בפ"נ.

והנה ר"ת בתוס' (ד"ה ואשקלון) מקשה שהרי ישנם הוכחות
מפורשות מקראי שאשקלון נחשבת כא"י והיאך ר"י מגדירו כחור"ל,
ומתרץ דאמנם עולי מצרים כבשו את אשקלון, אך כיון שעולי בבל לא
כבשוה - אינה נחשבת כא"י לענין גיטין. בהמשך, מקשים תוס' גבי רקם
חגר ועכו, ומסיק שם ר"י (דבפשטות מסכים שהולכים אחר כיבוש עולי
בבל) שבגיטין הגורם הקובע הוא מקום עיקר ישוב א"י שבו נמצאים
הישיבות ובתי הדינין, שממקום כזה לא צריך לומר בפ"נ בפ"נ.

ב.

והנה הרמב"ם בפ"ז מהלכות גירושין (ה"ו) כותב ש"בהלכות
תרומות יתבארו גבולות א"י, ובבל - כא"י לענין גיטין", ובפ"א מהלכות
תרומות (ה"ז) כ' הרמב"ם "אי זו היא ארץ שהחזיקו בה עולי מצרים,
מרקם למזרח, אשקלון בדרום, וכו'. הרי מבואר שיש הרמב"ם שגבולות
המשנה הם גבולות עולי מצרים.

ולכאורה צלה"ב בשי' הרמב"ם, מאי שנא דין אשקלון אשר מחוץ
לגבול כיבוש עולי מצרים משאר ערי א"י אשר בתוך גבול עולי מצרים,
שהרי ידוע שקדושה דעולי מצרים קדשה לשעתה ולא קדשה לעת"ל,
משא"כ קדושת עולי בבל קדשה לשעתה ולעת"ל. הניחא לתוס' שקובעים
לפי כיבוש בבל - אזי במקום שכבשו - ישנה קדושה, ובמקום שלא כבשו
- אין קדושה (אלא שלענין גיטין צריך גם שיהי' עיקר ישוב א"י), אבל
להרמב"ם שהולכים לפי כיבוש עולי מצרים - יש להבין מהו החילוק בין
מקום שכבשו למקום שלא כבשו, הרי לדידן - בשניהם לא נשארה קדושה
בימינו.

אמנם, האחרונים מביאים מהרדב"ז שכ' (ברמב"ם הל' סנהדרין
פ"ד ה"ו) שלפי הרמב"ם במקומות שכבשו עולי מצרים ישנה קדושה
מסוימת, ומה שכתב הרמב"ם בהל' תרומות ד"כל שהחזיקו בה עולי
מצרים ונתקדש קדושה ראשונה - כיון שגלו בטלה קדושתן", דמזה

משמע שבטילה הקדושה, כ"ז הוא רק לענין תרו"מ, אבל לענינים אחרים כגון: מנוי סמוכין, הדר בא"י והנקבר בה וכו' נחשבים מקומות אלו כא"י.

ומשמע מדבריו שלרמב"ם אכן גרו יהודים במקומות אלו (דלא כתוס'). וצלה"ב הסברא בדבריו, שהרי מהו החילוק בין המקומות, דמה הסברא לחלק בין תרו"מ, שלענינם לא נחשבים המקומות כא"י, לבין שאר ענינים שנחשב לגבם א"י?

ג.

ויובן בהקדים דברי כ"ק אדמו"ר זי"ע בלקו"ש (חי"ח שיחה ב' לפרשת מסעי) שמסביר אודות איסור היציאה מא"י שישנם שני ענינים בחילוק שבין א"י לשאר הארצות; (א) מצד בחירת הקב"ה כפי שנאמר במדרש "חביבה א"י שבחר בה הקב"ה". (ב) מצד זה שא"י היא מקום קדוש, כמ"ש במכילתא ש"עד שלא נבחרה א"י היו כל הארצות כשרות לדברות (=לנבואה) משנבחרה א"י יצאו כל הארצות, וכו'.

ולפי"ז מסביר כ"ק אדמו"ר, שגם באיסור היציאה מא"י ישנם ב' ענינים: (א) מחמת קדושתה של א"י. (ב) מחמת בחירתו של הקב"ה בא"י שנתנה לישראל. וי"ל דעפ"ז תובן מח' הרמב"ם והתוס' בנוגע להגבולות דא"י:

הרמב"ם למד שאי הקדושה אינה גורעת מהבחירה, דהיינו כיון שהקב"ה בחר בא"י והיא נחלת ה' והוא נתנה לבנ"י בתור מקומם העצמי של ישראל, לכן הבחירה בה היא נצחית, ולכן קבע הרמב"ם את כיבוש הארץ ע"פ כיבוש עולי מצרים, כיון שגם גבולות עולי מצרים נבחרו וניתנו ע"י הקב"ה, ובחירתו של הקב"ה היא הקובעת את גבולות א"י.

משא"כ תוס' למדו, שאין ביכולת הבחירה לבדה לקבוע גבולות, אלא דווקא הקדושה היא הקובעת לגבי גבולות א"י, וממילא סוברים תוס', שגבולות עולי בבל היו גבולות א"י, כיון שקדושת כיבוש עולי מצרים בטלה, ורק קדושת עולי בבל נשארה לימינו אנו, ואלה היו גבולות א"י (ועד"ז בלקו"ש חט"ו שיחה ב' לפרשת תולדות).

ע"פ כהנ"ל יומתק עוד ענין בשי' הרמב"ם, דהנה בהל' גירושין (פ"ז ה"ו) כ' שבהלכות תרומות יתבארו גבולות א"י, ובכל כא"י לגיטין. ולכאורה אינו מובן מדוע בבל נחשבת כא"י לגיטין?

וע"פ הסבר כ"ק אדמו"ר יובן היטב, שגבולות א"י נקבעו (לפי הרמב"ם) ע"פ בחירתו של הקב"ה במקום זה שיהיו בו ישראל – ובזה משתווים (בזמן מסוים) בבל לא"י, דכשם שהקב"ה בחר בא"י שיהיו בה ישראל במקום של שלימות החירות והגאולה מגלות מצרים כך בחר הקב"ה בבבל למקום גלותם של ישראל בזמן הגלות, ולכן מדויק הרמב"ם גבי איסור יציאה מא"י "כשם שאסור לצאת מהארץ, וכו'" - לא "מארץ ישראל" אלא "מהארץ" (בה"א הידיעה) - דהיינו הארץ שתמיד נבדלה מכל שאר הארצות בזה שהקב"ה בחר בה, שבזה מדגיש שאיסור היציאה שעוסק בו אינו מחמת קדושת א"י אלא מחמת בחירת הקב"ה בה לישראל, ובזמן הגלות חל טעם זה גם על היציאה מבבל, כשם שישנו על היציאה מא"י. וי"ל, ע"ד ביאור הרבי גבי איסור יציאה מא"י, כן הוא בנדו"ד גבי אמירת בפ"נ דכיון שהקב"ה בחר בבבל (באופן זמני) – לכן נחשב כא"י לגיטין.